

Тема: Словосполучення. Будова і види словосполучень за способами вираження головного слова.

Мета: ознайомити з предметом вивчення синтаксису і пунктуації, поглибити знання про такі синтаксичні одиниці, як словосполучення і речення; формувати вміння визначати змістовий і граматичний зв'язок між словами у словосполученні, розрізняти іменні, дієслівні та прислівникові словосполучення, непоширені й поширені словосполучення, розвивати логічне мислення, спостережливість, пам'ять.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: підручник.

Хід уроку

I. Підготовка до сприймання нового матеріалу.

***Робота біля дошки.** Записати словосполучення. Виділити в них слова головне й залежне. Як пов'язані між собою слова у словосполученні? Вказати словосполучення непоширені й поширені.

Несказанна радість, здивуватися побаченому; жити щасливо, перейнятися бадьорим настроєм; виступити надзвичайно вдало, прапор держави Україна.

***Бесіда.**

- Що є будівельним матеріалом для речення?
- Чим відрізняється речення від словосполучення?
- Що є будівельним матеріалом для словосполучення?
- У чому полягає різниця між словосполученням і словом?
- Який зв'язок існує між словами у словосполученні?
- Як визначити головне слово? Залежне?
- За допомогою чого здійснюється смисловий зв'язок між головним і залежним словами? Граматичний зв'язок?

II. Повідомлення теми і мети уроку. Мотивація навчання.

III. Вивчення нового матеріалу.

***Робота з підручником.** Опрацювання теоретичного матеріалу

IV. Виконання вправ на закріплення вивченого.

***Прочитати. Які з поданих сполучень слів є словосполученнями? Свою думку обґрунтувати. Визначити в словосполученнях слова головне й залежне. Як здійснюється граматичний зв'язок між словами у кожному з поданих словосполучень?**

Пісня і праця, натхненна праця, зворушити піснею, співати незрівнянно, падає сніг, вкриває щільно, налетіла хурделиця, потішний сніговик, сніг і вітер, безперервний снігопад, виснажливий мороз, скучили за теплом; виглядаємо сонця, сподівався немарно, надії й сподівання.

****Подані словосполучення переписати в такій послідовності: іменні; дієслівні, прислівникові. Вказати словосполучення непоширені й поширені.***

Читаючи сміється, захоплива повість, захопитися творчістю Шевченка, збірка поетичних творів; щире слово, висловлюється чітко, переймається враз, ятрить душу, тішиться думкою, складає недвозначну оцінку, пояснює цілком доступно, неосяжна глибина думки; неповторне враження.

****З поданих слів побудувати словосполучення. Вказати непоширені й поширені. З двома-трьома словосполученнями скласти речення.***

Дякувати, вчитель; допомога, необхідний; дякувати, порада, слухна, за; тактовний, втручання; відгукнутися, негайно; не вагаючись, допомога, надати; прислужитися, бажання; вдячність, висловити; нехтувати, небезпека; вдаватися, допомога; надіслати, лист; повідомлення, радісний; вчасний, підтримка; морально, підтримати.

****Відредагувати словосполучення.***

Хворіти грипом; заволодівати увагу; надуживання іншомовних слів; коротше кажучи; старший мене; навчати рідній мові; запобігати увазі; дякувати приятеля; зрадити своєму слову; пам'ятник Лесі Українки (Івана Франка); завдячувати тренера; в залежності від погоди; знущатися над читачами.

Для довідок. Хворіти на грип; заволодівати увагою; надуживання іншомовними словами; коротко кажучи; старший за (від) мене; навчати рідної мови; запобігати уваги (у знач. у знач. домагатися), але запобігати лихові (у знач. уникати, відвертати); дякувати приятелю; зрадити своє слово; пам'ятник Лесі Українці (Іванові Франкові); завдячувати тренеру (тренерові); залежно від погоди; знущатися з читачів.

**** Переписати, вибравши з дужок потрібні слова й при потребі узгодивши їх.***

Низькі двері навчають (покорі, покори). Після літа та в ліс (по, за, малина). Не ходи (по, за, гриби) до ведмежого барлога. По (горобцям, горобцях) з гармат не стріляють. Сім п'ятниць (на, у, тиждень) у п'яниць.

Народна творчість.

Для довідок. Навчають покори. По малину. По гриби. По горобцях. На тиждень.

***Навчальний диктант.** Зробити синтаксичний розбір виділених словосполучень.

I. Іванові знову пригадалося дитинство. Виїжджаючи на ниву, батько в залежності від погоди, часто брав його з собою. І завжди над їхньою нивкою виспівував свою дзвінку пісню жайворонок. Івасеві здавалося, що жайворонок був завжди той самий. Він його називав “наш жайворонок”. Одного разу хлопець знайшов на межі й гніздо, а в ньому четверо голих пташенят.

I невідомо, жайворон чи Івась більше любив ниву з одинокою грушею. З першими ж струмками хлопець у шаленій радості біг на нивку. (За Ю.Мушкетиком; 72 сл.)

II. Не все те забулося, що було змалку. Пригадую, як ще малими дітлахами по синьо-рипучих снігах ми ходили колядувати. Нам виносили солодощі, піріжки з печеними буряками або ж просто спускали собаку з цепу.

Пригадую, як ранньої весни поверталися з церкви жінки з запаленими свічками. Вони ховали кволе світло за крайками хусток, оберігали від подуву вітерця, намагаючись донести запалені свічки додому. Тривожно-солодко було дивитися на рухливі цятки вогню, які, коливаючись, щось безмовно розповідали дорозі, деревам і вечірньому небу. І все це їх, мабуть, розуміло, бо слухало заворожено.

Пригадую, як на Івана Купала діти зламували “гільце”. Прикрашали його стрічками, стружками, паперовими квітами. Тоді ходили з тим гільцем вулицями й співали, а пізніше розламували його й прикривали грядку огірків, щоб добре родили, щоб було не посушливе літо. (За Є.Гуцалом; 123 сл.)

***Подані словосполучення ввести до самотійно складеного висловлювання на тему «Що запам'ятається мені з дитинства»**

Отчий дім, родом із дитинства, згадувати часто, щира душа.

V. Підбиття підсумків уроку.

VI. Домашнє завдання. П. 21, вправа 559.